

“Ана Каренина”

От всички белетристични произведения на Толстой “Ана Каренина” има най-широк кръг читатели от всички езици. Като произведение на изкуството то стои много високо...

И все пак... романът направи в Русия много неблагоприятно впечатление; той предизвика поздравления, отправени към Толстой от реакционния лагер, и много хладен прием от страна на прогресивната част на обществото. Работата е там, че въпросът за брака и възможния развод между съпрузите се обсъждаше много сериозно в Русия от най-добрите представители на обществото, както в литературата, така и в живота. От само себе си се разбира, че такова лекомислено отношение към брака, каквото много често наблюдаваме през последните години в Англия при бракоразводните дела във висшето “общество”, решително се осъждаше; точно по същия начин всяка форма на измама, която представлява сюжет на някоя от безбройните френски повести и драми, абсолютно се изключваше при всяко почтено обсъждане на въпроса. Но след като се изключваше от обсъждането и сурово се осъждаше лекомислието на едните и измамата на другите, се налагаше още по-сериозно да се обсъждат правата на новата любов, сериозната и дълбоката, която се появява след няколко години щастлив съпругески живот. Повестта на Чернишевски “Какво да се прави?” може да се разглежда като най-ярък израз на мнението за брака, преобладаващо по това време сред най-добрата част на младото поколение. Щом сте встъпили в брак, казваха представителите на това поколение, не се отнасяйте лекомислено към любовните приключения и към различните флиртове. Не всяка проява на страст заслужава да се нарече нова любов и

огромна маса случаи е само временна похот. Даже в случаите на истинска любов, преди тя да стане реално и дълбоко чувство, в повечето случаи съществува един период, когато има още много да се помисли за последиците, които тази любов може да предизвика, ако се превърне в истинска дълбока страст. Но непременно трябва да признаем, че съществуват случаи, когато хората са обзети от нова любов; има случаи когато тя се явява и трябва да се появи в резултат на редица обстоятелства, като например, когато момичето се омъжи против волята си, поради настойчивите молби на влюбения в нея човек или когато хората са се оженили, без да са се опознали и накрая, когато единият от двамата продължава да се развива, стремейки се към висшия идеал, а в същото време другият, уморил се да носи маската на лицемерния идеализъм, се потапя в еснафското щастие, облечено в дебел халат. В подобни случаи разводът е не само неизбежен, но често е полезен за интересите на двете страни. В такива случаи е по-добре да се понесат страданията, предизвикани от развода (честните натура само се пречистват чрез такова страдание), отколкото напълно да се осакати по-нататъшният живот на единия – а в повечето случаи и на двамата – и още повече, когато се знае, че по-нататъшният съвместен живот между двамата ще се отрази фатално върху децата, които нямат никаква вина. Така поне се отнася към този въпрос руската литература и най-добрата част от руското общество, способна да разсъждава.

Но се появява Толстой с “Ана Каренина”, в началото на която е поставен заплашителният библиейски епиграф: “Мне отмщение и аз воздам” и в която това библиейско отмщение се стоварва върху нещастната Каренина, която слага край на страданията си след развода като се самоубива. Мнението на руските критици в дадения случай не съвпадна, разбира се, с възгледите на Толстой: най-малко любовта на Каренина заслужаваше “отмъщение”. Тя твърде млада се е омъжила за възрастен и непривлекателен човек. Тогава не е съзнавала

цялата сериозност на тази своя крачка и никой не се е опитал да ѝ я обясни. Тя не е познавала любовта и я опознава едва когато среща Вронски. Поради дълбоко вкорененото чувство за честност на нейната натура, самата мисъл за измама ѝ е била противна; ако продължаваше да живее с мъжа си, тя не би направила нито него, нито детето си по-щастливи. При такива условия разводът и новият ѝ живот с Вронски, който сериозно я обича, са били единственият изход от положението, в което е била. Във всеки случай макар историята на Ана Каренина да завършва с трагедия, това не означава, че тази трагедия е резултат от “висша справедливост”. Както и в други случаи, честният художествен гений на Толстой се разминава с неговия теоретичен разум и посочва други, действителни причини, а именно – непоследователността на Вронски и Каренина. След като се развежда с мъжа си и с презрение пренебрегва “общественото мнение”, т. е. мнението на жените, които, както показва Толстой, самите не са притежавали достатъчно честност, за да имат правото да решават въпрос от подобен род, нито Каренина, нито Вронски са се оказали достатъчно смели, за да скъсат с това “общество”, безсмислието на което Толстой знае и описва толкова добре. Вместо да направят това, връщайки се в Петербург, Ана и Вронски са обзети само от една мисъл: как Бетси и другите такива като нея, ще посрещнат Ана, когато тя се появи сред тях. Следователно мнението на различни Бетсита, а не “Висшата Справедливост” е причината за самоубийството на Каренина.